

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.37 (3157) ●

● ЧАЦВЕР, 1 КАСТРЫЧНІКА, 2009

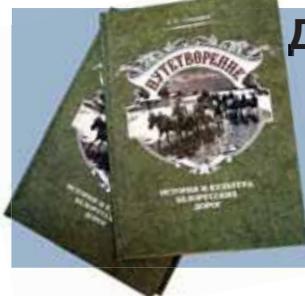
ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

На ўзор “Дажынак”
Святы новага ўраджаю адзначаюць і беларусы замежжа
Стар. 2

Знічкі Айчыны
Стар. 3

Дарогі — летапіс жыцця
Паводле прэзентацыі кнігі і фотавыставы архітэктара Армена Сардаравы «Шляхатварэнне. Гісторыя і культура беларускіх дарог»
Стар. 4

ГОД ВЫЗВАЛЕННЯ

Зямля, з якою разам

Ваенныя дарогі дзесяткаў тысяч казахстанцаў прайшлі праз Беларусь

Іван Ждановіч

“Узнагарода ад Лукашэнка” — адрасу кінуты ў вочы загаловак... Мы, беларускія журналісты, пад час прэс-тура па Казахстане ўважліва праглядалі мясцовыя газеты. Тым болей, што ў сталічным гатэлі “Каспій” у свабодным доступе было выданне “Экспресс-Казахстан”. “Дзесяць ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны з Кызыларды атрымалі ўзнагароды за вызваленне Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў” — паведаміў журналіст. З публікацыі бачна, што Беларусь помніць вызваліцеляў. Праз наша пасольства ў Казахстане ішоў карпатлівы пошук ветэранаў. У выніку 5 тысяч казахстанцаў, якія ўдзельнічалі ў баях за вызваленне Беларусі, атрымалі юбілейныя медалі. У ліку ветэранаў была і Ганна Вакулаўна Кірылава: маладзенькай медсястры ў далёкім 44-м не было і дваццаці...

Не сакрэт: у дзяржавах пост-савецкай прасторы па-рознаму ставяцца і да нашай агульнай гісторыі, і да загартаванай у агні вайны дружбы. І, безумоўна, такія акцыі, што праходзяць і цяпер па ўсім Казахстане — добрая нагода яшчэ раз засведчыць: беларусы і казахстанцы па-ранейшаму верныя баявому сяброўству.

На інтэрнэт-сайце нашага пасольства ў Казахстане ёсць весткі пра ўрачыстасць на пачатку восені і ў акімаце (выканкаме) горада Какшэтау. Медалі для ветэранаў былі перададзены Рэспубліканскаму славянскаму руху “Лад”. Ушаноўвалі ветэранаў акім (старшыня гарвыканкама) Какшэтау

ІВАН ЖДАНОВІЧ

У гэтых ветэранаў-казахстанцаў ёсць і дзяржаўныя ўзнагароды Беларусі

Бахыт Сапараў і старшыня руху “Лад” Максім Крамарэнка. Пры гэтым акім запэўніў: “Колькі б ні прайшло часу, казахстанцы заўсёды будуць пакланяцца ветэранам Вялікай Айчыннай і аддаваць ім даніну глыбокай сыноўскай павагі”. А Максім Крамарэнка нагадаў: “Вельмі сімвалічна, што год назад у Мінску быў адкрыты помнік воінам-казахстанцам, якія загінулі ў гады Вялікай Айчыннай”. У акімаце акрамя медаля кожны ветэран атрымаў персанальнае віншаванне Прэзідэнта Беларусі ў форме “трохкутніка” палявой пошты ваеннай пары.

Сотні казахстанцаў удзельнічалі ў партызанскім руху на тэрыторыі Беларусі. Напрыклад, Фёдар Азміцель, ураджэнец Акцюбінскай вобласці, да вайны быў настаўнікам. Ён аб’яднаў і

ўзначаліў штурмавыя групы, калі партызаны прарывалі акружэнне, у баі быў паранены ў абедзве нагі і апошняя гранагай падарваў сябе і ворагаў. У лістападзе 44-га яму пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза. Казах Галім Ахмед’яраў вызначыўся ў “рэйкавай вайне”, атрымаў за партызанскія подзвігі 7 ордэнаў і медалёў. Казахстанец лейтэнант Ф. Сухаў камандаваў партызанскім палком у Быхаўскім раёне, на Магілёўшчыне, ураджэнец Паўночна-Казахстанскай вобласці В.Шаруда — партызанскай брыгадай імя Жалезняка... А ў 8-й партызанскай брыгадзе пад камандаваннем палкоўніка Жуніна змагалася амаль 40 казахстанцаў. У беларускіх лясах ваявалі і казахстанскія дзяўчаты Нурганым Байсеітава і Тургаш Джумбаева.

У Мінску, а таксама ў райцэнтры Быхаў ёсць вуліцы, названыя ў гонар Героя Савецкага Саюза Сундуткалі Іскаліева: камсамолец з Казахстана быў у 44-м аўтаматчыкам. Пры вызваленні Быхаўскага раёна ў цяжкі момант бою ён закрыў сабой амбразуру варажы дота. А, бадай, адным з першых казахаў, які здзейсніў геройскі подзвіг на беларускай зямлі, быў 20-гадовы стралок-радыст Бахбураз Бісекбаеў. Ён быў у складзе экіпажа капітана Маслава, які накіраваў падбіты самалёт на затор варажых танкаў, паўтарыў подзвіг Мікалая Гастэлы. Адбылося гэта літаральна праз чатыры дні ад пачатку вайны, і толькі ў 90-х Бахбуразу Бісекбаеву прысвоілі званні Героя Расіі і «Халык кахарманы» (“Народны герой”) Казахстана. → **Стар. 2**

ВЕСТКІ

Хрустальны ЗВОН

Шклозавод “Нёман” стварае сетку фірменных магазінаў ва Украіне

Першы салон вядомага беларускага вытворцы посуду і прадукцыі са шкла ўжо адкрыўся ў цэнтры Кіева. Жыхары і госці ўкраінскай сталіцы здолелі азнаёміцца з шырокім асартыmentам прадукцыі завода «Нёман», які ўключае разнастайныя вырабы для афармлення інтэр’ера.

У бліжэйшы час таксама плануецца адкрыццё фірменных магазінаў беларускага шклозавода і ў іншых гарадах Украіны: Жытоміры, Адэсе, Нікалаеве, Херсоне, Севастопалі, Сімферопалі, Ялце, Белград-Днястроўскім. Раней прадукцыя беларускага вытворцы рэалізоўвалася тут праз дылерскія кампаніі.

Сёння «Нёман» выпускае больш за тры тысячы назваў вырабаў з хрусталам, каляровага і бясколернага шкла з разнастайнымі відамі дэкору. Прадукцыя завода экспартуецца больш чым у пятнаццаць краін.

Мядовыя кірмашы — на карысць здароўю

Беларускія пчаляры ўпершыню прынялі ўдзел у Сусветным кангрэсе ў Францыі

Кангрэс быў арганізаваны міжнароднай супольнасцю “Апімондыя”. У мерапрыемстве прынялі ўдзел каля 10 тысяч дэлегатаў і ўдзельнікаў, былі праведзены выставы мёду са 100 краін свету. Больш двухсот вучоных прадставілі свае даследаванні аб развіцці пчалярства, тэхналогіі, эканомікі і арганізацыі выстаў-кірмашоў прадуктаў пчалярства.

На Сусветным мядовым шоу беларуская дэлегацыя прэзентавала работу культурна-аздараўленчага фестывалю “Свет мёду і здароўя”, кірмашы якога некалькі разоў у год праходзяць ва ўсіх рэгіёнах краіны. Таксама беларускія пчаляры пастаянна арганізоўваюць розныя дабрачынныя акцыі з аказаннем дапамогі дамам-інтэрнатам, дзіцячым дамам і шматдзетным сем’ям.

Таямніцы генеалагічнага дрэва

Нашчадкі Напалеона Орды пабывалі на яго малой радзіме

Аліна Грышкевіч

Прапраўнук мастака і кампазітара Напалеона Орды Убер Дэнармандзі з жонкай Мары Клер наведваў вёску Варацэвічы, што ў Брэсцкай вобласці. «Доўгі час мы са сваякамі не надавалі вялікага значэння сямейным архівам, у якіх з пакалення ў пакаленне перадаваліся дакументы прапрадзеду», — гаворыць Убер Дэнармандзі.

Ён таксама раскажаў, што нядаўна ўпершыню пабываў ля магілы Ірэны Бугле, жонкі Напалеона Орды, якая пахавана на вядомых парыжскіх могілках Пер Лашэз непадалёку ад Шапэна. Французскі гасць падзяліўся з журналістамі невядомымі раней падрабязнасцямі сямейнага жыцця Напалеона Орды. Дарэчы, найменш вывучаным у яго біяграфіі да гэтага часу з’яўляецца якраз парыжскі перыяд жыцця.

Нідзе раней не згадвалася аб тым, што Лілька, унучка Напалеона Орды, нарадзіла шасцёрых дзяцей. Дачка Лількі Анрыета Дэнармандзі таксама мела вялікае сямейства. Такім чынам, генеалагічнага дрэва Напалеона Орды дало густыя адгалінаванні ўжо ў трэцім калене. Цяпер самаму юнаму члену гэтай вялікай сям’і два месяцы ад роду, самому сталаму — каля 80 гадоў. Напалеон Орда займае асаб-

лівае месца сярод выдатных грамадскіх і культурных дзеячаў Беларусі. Гэта неардынарная асоба са шматгранным талентам — мастак, піяніст, кампазітар, пісьменнік, педагог, архітэктар, публіцыст, вучоны. Усплёск увагі сусветнай грамадскасці да гэтага імя быў у 2007 годзе: тады 200-годдзе з дня нараджэння Напалеона Орды значылася ў календары памятных дат ЮНЕСКА.

На ўзор “Дажынак”

Святы новага ўраджаю адзначаюць і беларусы замежжа

Іван Яцкавец

Як вядома, традыцыйны агульнабеларускі фестываль-кірмаш “Дажынкi-2009” прымаў сёлета горад Кобрын. На свяце, у якім удзельнічаў і Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка, былі ўшанаваны пераможцы спаборніцтва. Лепшыя працаўнікі сельгаспрадпрыемстваў краіны, як заўсёды, былі хораша заахвачаны: яны атрымалі на свяце ў падарунак за працу 29 аўтамабіляў “Волга”. На “Дажынках” працавалі Горад майстроў, шматлікія гандлёвыя рады, была цікавая канцэртная праграма.

Тым часам “Дажынкi” адзначалі і нашы землякі ў замежжы. У прыватнасці, свята праводзіла нацыянальна-культурная аўтаномія беларусаў з расійскай рэспублікі Комі. Там спачатку арганізавалі “выставу лепшых дасягненняў” з уласных садоў і агародаў, а потым была і сяброўская бядседа гаспадароў за святочным сталом пад задушэўныя спевы артыстаў хора “Купалінка”.

Наша рэдакцыя атрымала запрашэнне і з Іркуцкага маладзёжнага клуба “Крывічы”: “на тэматычныя вячоркі, прысвечаныя старажытнаму абраду Багач”. У электронным пасланні падрабязна раскажаецца, што спрадвеку для беларусаў збор ураджаю меў вялікае значэнне, і работу трэба было выконваць старанна, “каб не пакрыўдзіць

З настроем адсвяткаваць Дажынкi — добрая беларуская традыцыя

ні Бога, ні продкаў, што назіраюць за намі з Выраю — нябеснага раю...” Прычым беларусы імкнуліся сабраць ураджай да 21 верасня, а потым і адзначыць гэтую справу, правёўшы рытуал Багач. “Вядома ж, моладзь з

клуба “Крывічы” жыве ў горадзе, адарваная ад хлебаробскіх клопатаў, — разважаюць далей арганізатары свята, — аднак традыцыя важная і для нас. Бо нам жа не ўсё роўна, як пройдзе збор ураджаю ў нашым краі. Да таго

ж большасць з нас мае вясковыя карані...” Нашы землякі ў Іркуцку, спадзяемся, адсвяткавалі ўсё як і задумалі: з абрадам, побытавымі беларускімі танцамі, з вялікім Караваем, які заўсёды выпякаўся на Багача.

Зямля, з якою разам

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Гэта — толькі асобныя факты з вялізнага летапісу нашай агульнай Перамогі. Усяго ж у вайну на тэрыторыі Казахстана, як сведчаць дакументы, былі сфарміраваны дзесяткі дывізій, брыгад, палкоў і батальёнаў. Падлічана: прыкладна 410 тысяч сыноў і дачок Казахстана не вярнуліся з вайны дадому. За подзвігі 499 казахстанцаў былі ўдасцены звання Героя Савецкага Саюза. Для дзесяткаў тысяч ураджэнцаў Казахстана менавіта Беларусь стала месцам апошняга бою. Для тых жа, хто ацалеў, словы “вайна” і “Беларусь” навечна спляўнены ў адзіны шчымліва-балючы ўспамін.

...Пад час прэс-тура ў Казахстан я не раз пераконваўся: ваенная гісторыя цікавіць і маладых грамадзян краіны. У прыватнасці, у прэсе працягваюць пра карысны інтэрнет-праект — адзіны банк дадзеных “Мемарыял”. На адрасе <http://www.obd-memorial.ru/> можна даведацца пра лёсы салдатаў, што загінулі ў гады Вялікай Айчыннай. Уявіце: сёння наведвальнікаў штодзень! Родзічы спрабуюць і па гэты час хоць што-небудзь даведацца пра тых, хто прапаў без вестак, знайшоў спачын у безыменнай магіле ці ўвогуле не быў пахаваны. Аўтары партала апрацавалі каля 10 мільёнаў архіўных дакумен-

таў, больш за 30 тысяч пашпартаў воінскіх пахаванняў. “Гэта абагульнены банк дадзеных пра савецкіх воінаў, якія загінулі ці прапалі без вестак у гады Вялікай Айчыннай вайны, пераведзены ў электронны фармат, прычым ні ў адной краіне свету няма падобнага банка” — упэўнены Канат Жукенаў, дырэктар карпарацыі «Электронны архіў», якая выканала большую частку праекта.

Ігар Габідулін — унук салдата, які вызваляў Беларусь

Кранулі мяне сустрэчы з унікамі казахстанцаў, што загінулі за вызваленне Беларусі. Адзін з іх, Нурлан Рскельдзін, быў у ліку тых, хто знаёміў нас з грандыёзнай новабудоўляй Астаны. Дык вось, калі ж Нурлан, намеснік старшыні праўлення кампаніі «Astana knowledge city» даведаўся, што мы з Беларусі, ён усклікнуў: “Мы ж амаль радня!” Як аказалася, абодва яго дзяды загінулі пры вызваленні Бела-

русі, прычым ён вельмі хацеў бы даведацца, дзе яны пахаваны. Я паабяцаў дапамагчы, і Нурлан з хваляваннем пісаў на лістку: “Рскельдін Аманжол Рскельдін-новіч, Белорусский фронт, погиб...” Звесткі пра другога дзеда ён перашле па электроннай пошце.

Салідную пасаду займае і ўнук яшчэ аднаго вызваліцеля Беларусі Ігар Габідулін. Ён кіруе буйным комплексам па вытворчасці і рэалізацыі прадуктаў глыбокай перапрацоўкі зерня. Як аказалася, Ігар Уладзіміравіч, былы дэсантнік, у свой час служыў пад Гродна, разам з беларусам з-пад Віцебска Віктарам Стацэвічам прайшоў праз Афганістан. “Мой дзед быў галоўным інжынерам на будаўніцтве ў 1924-36 гадах вялікага мукамольна-камбікормавага камбіната ў Сяміпалацінску, аднаго з буйнешых у Саюзе, — з гордасцю казаў Ігар. — Камбінат і па гэты час працуе, а дзед, Габідулін Тауфік, загінуў у Беларусі. У 70-я гады дзякуючы рабоце маскоўскіх пошукавых груп было ўстаноўлена, што ён, камандзір экіпажа, згарэў у танку”.

Вось такія сустрэчы ў Казахстане і ўражанні ад іх. Тамтэйшыя ветэраны таксама набліжлі Дзень вызвалення Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Вялікі дзякуй ім за гэта і нізкі зямны паклон.

ВЕСТКИ

З архіўных крыніц

Таццяна Пастушэнка

Унікальныя матэрыялы пра ўз’яднанне Заходняй Беларусі з Беларускай ССР прадстаўлены на выставе ў Мінску

Дакументы, большая частка якіх раней мела закрыты характар, прадстаўлены ў экспазіцыі “Ты з Заходняй, я з Усходняй нашай Беларусі”. Выстава, прысвечаная 70-годдзю ўз’яднання Заходняй Беларусі з БССР, праходзіць у Нацыянальным гістарычным музеі.

У дзень адкрыцця выставы прайшла прэзентацыя двухтомнага зборніка дакументаў пад аналагічнай назвай. Гэтае выданне — вынік работы супрацоўнікаў архіваў Беларусі, а таксама калег з Расіі. Упершыню на агляд прадстаўлены арыгінальныя дакументы Нацыянальнага архіва Беларусі і дакументы расійскіх архіваў з арыгінальнымі подпісамі Сталіна, Варашылава, Молатава, што тычацца аб’яднання Заходняй і Усходняй Беларусі. Экспазіцыя знаёміць сваіх наведвальнікаў у тым ліку з фотаздымкамі, геапалітычнымі картамі, інфармацыйнымі транспарантамі, рэчамі, якія належалі дзеячам Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі, прадметамі хатняга ўжытку жыхароў гэтага рэгіёна. Выстава арганізавана пры ўдзеле Нацыянальнага гістарычнага музея Беларусі, Нацыянальнага архіва Беларусі, Беларускага дзяржаўнага архіва кінафотадакументаў, Дзяржаўнага архіва Расіі і Расійскага дзяржаўнага архіва сацыяльна-палітычнай гісторыі.

Па Аўгустоўскаму каналу і далей

Андрэй Асфура

Турыстычны цеплаход звязвае беларускі горад Гродна і літоўскі Друскінінкай

Маршрут, які цяпер распрацоўваецца спецыялістамі Міністэрства спорту і турызму, пачнецца ў Гродне, пройдзе па Аўгустоўскаму каналу і завершыцца ў літоўскім Друскінінкай. Прычым водны шлях будзе даступны не толькі для пасажыраў цеплахода, але і для турыстаў, якія вырашылі прайсці дыстанцыю на байдарках. Перад запускам маршрута трэба будзе правесці работы па паглыбленні рэчышча ракі.

Дарэчы, па беларускай частцы Аўгустоўскага канала ўжо курсіруе цеплаход “Нёман”. А найбольш вялікі водны парк размясціўся ў Гомелі і яго наваколлі: там курсіруюць тры судны. Акрамя таго, некалькі вялікіх цеплаходаў даступныя для турыстаў і ў Пінску Брэсцкай вобласці.

Знічкі Айчыны

Баранавічы — з ліку маладых гарадоў Беларусі. Развіццё паселішчу, вядомасць якое мае з 1871 года, надало будаўніцтва чыгункі. Калі б мы з вамі зазірнулі ў гарадскі краязнаўчы музей па вуліцы Савецкай (а ён быў заснаваны ў кастрычніку 1929 года), то, несумненна, нам бы расказалі, што некалі тут існавала мястэчка Разводава. А яшчэ — пра тое, што Баранавічы з самага пачатку імкнуліся быць сапраўдным асяродкам культурнага, асветніцкага жыцця. Гледзячы на шматлюдныя вуліцы горада з насельніцтвам болей як у 160 тысяч чалавек, здзіўлення гэта не выклікае. А быў жа час...

Баранавічы. Цэнтральны вакзал. Канец XIX ст.

Баранавічы. Від на горад. Канец XIX ст.

Баранавічы. Будынак Грамадскага сходу. Пачатак XX ст.

Алесь Карлюкевіч

Так, быў час, калі шмат што ў баранавіцкай старонцы трымалася на выключным энтузіязме мясцовай інтэлігенцыі. У 1908 годзе ў парку, які сёння ў Баранавічах завецца Старым, быў адкрыты летні тэатр. Аматыры чытаньня, інтэлігенцыя, людзі, нераўнадушныя да мастацкага слова, запрашалі ў Баранавічы пісьменнікаў з розных гарадоў Расіі. І ці не самым легендарным госцем таго часу стаў Шолам-Алейхем, класік яўрэйскай літаратуры, пісьменнік, вядомы ўсю свету. Дарэчы, у знакамітага аўтара “Тэўе-малочніка”, іншых запамінальных твораў ёсць апавяданне “Станцыя Баранавічы”. Так, на сустрэчу з чытачамі буйнога чыгуначнага вузла яўрэйскі пісьменнік прыехаў у 1908 годзе. А калі гаварыць пра яго твор з цыкла “Чыгуначныя апавяданні”, то найперш кідаецца ў вочы, што ў апавяданні шмат гумару, іроніі. У цэнтры — апавядальнік, шчодры на вострае слова, пасажыр, якому трэба сыйсці менавіта ў Баранавічах.

— Гэта Баранавічы?
— Баранавічы.

Гэта было падобна да яўрэйскага вітаньня адзін аднаго пры бласлаўленні Месяца:

— Шолам-алеяхем.
— Алейхем-шолам”.

Дарэвалюцыйнае жыццё Баранавіч мае і такую адмеціну, як выданне першай у той старонцы сапраўднай газеты, яна называлася «Листок объявлений». І здарылася гэта ў 1912 годзе. А яшчэ раней, у 1909-м, у Баранавічах быў адчынены электратэатр “Эдэм”. І ў тым жа годзе — чатырохкласнае вучылішча. Між іншым, пры ім адразу была створана і бібліятэка, якая на пачатку налічвала 200 кніг.

Атмасфера асветы, культурны асяродак заўсёды спрыяюць фарміраванню цікавых асоб. Так яно складвалася і ў Баранавічах ды бліжніх ваколіцах. Сярод ура-

джэнцаў Баранавіч адна з самых яркіх фігур — Навум Натанавіч Мейман. Нарадзіўся ў 1911 годзе. У 1932 годзе закончыў вучобу ў Казанскім універсітэце. Ужо ў 26 (!) гадоў абараніў доктарскую дысертацыю па матэматыцы. Вучань славутага Мікалая Чабатарова. Пасля Вялікай Айчыннай вайны працаваў у Маскве. Што цікава, займаўся болей фізічнымі праблемамі: працаваў у Інстытуце фізічных праблем, а затым — у Інстытуце тэарэтычнай і эксперыментальнай фізікі АН СССР. Навуковыя вышукі нашага земляка былі высока ацэнены савецкім урадам: у 1953 годзе Мейман быў уганараваны Сталінскай прэміяй — за распрацоўку пытанняў тэарэтычнай фізікі. Цяпер вядома, што менавіта Навум Натанавіч зрабіў сур’ёзны ўнёсак у матэматычны бок распрацоўкі ядзернай зброі. У наступныя гады свайго жыцця шмат займаўся палітыкай. Як вучоны ў нечым паўтарыў лёс акадэміка Сахарава. У 1988 годзе вучоны і праваабаронца Навум Мейман пакінуў Савецкі Саюз. Быў абраны ганаровым прафеса-

Баранавічы. Царква. 1916 г.

рам Тэль-Авіўскага універсітэта. Памёр у Ізраілі ў 2001 годзе.

У размове пра слаўтых ураджэнцаў Баранавіч нельга абысці ўвагай і яшчэ адну знакамітую ўраджэнку паселішча. У 1892 годзе ў Баранавічах нарадзілася Каміла Мікалаеўна Крушэльніцкая. Закончыла гімназію. Жыла і працавала ў Маскве. Была парафіянкай каталіцкага храма Святога Людвіка. У сваёй кватэры збірала знаёмых, вяла дыскусіі на рэлігійна-філасофскія тэмы.

Стварыла падпольны каталіцкі гурток. У чэрвені 1933 года разам з іншымі паплечнікамі па веры была арыштавана. Патрапіла ў лагер. На Салаўках выйшла замуж. Працягвала прапаведаваць свае перакананні. У 1937 годзе Каміла была расстраляна. Пагадзіцеся, такая цвёрдасць у перакананнях варта павагі і з’яўляецца добрым маральным прыкладам для грамадства.

Сёння ў Расійскай Федэрацыі добра вядома імя Уладзіслава Якаўлевіча Панчанкі, які нарадзіўся ў Баранавічах у верасні 1947 года. У 1971 годзе закончыў фізічны факультэт Маскоўскага дзяржаўнага універсітэта. У 1990 годзе абараніў доктарскую дысертацыю. З’яўляецца адным з буйнейшых у свеце спецыялістаў у галіне лазерна-інфармацыйных тэхналогій. У 1997 годзе нашаму земляку было прысвоена званне заслужанага дзеяча навукі Расіі. У 2006 годзе Уладзіслаў Якаўлевіч узначаліў Інстытут малекулярнай фізікі Расійскага навуковага цэнтра “Курчатаўскі інстытут”. Пан-

чанка — акадэмік Расійскай Акадэміі навук. З’яўляецца аўтарам болей 350 навуковых работ, у тым ліку — 12 манаграфій і манаграфічных аглядаў. У найболей значных работах ураджэнца Баранавіч даследуюцца найвастрэйшыя і найболей актуальныя праблемы фізікі і інфармацыйных тэхналогій. У 2008 годзе прэм’ер-міністр Расіі Уладзімір Пуцін прызначыў нашага земляка старшынёю савета Расійскага фонда фундаментальных даследаванняў.

Баранавічы — радзіма фізіка Георгія Мікалаевіча Барздова (нарадзіўся ў кастрычніку 1949 года). Доўгія гады прафесар, доктар фізіка-матэматычных навук Барздоў чытае ў БДУ курс “Тэарэтычная механіка”.

Баранавічы дваццатага стагоддзя — гэта і лёсы герояў вайны: паветранага аса Сяргея Грыцаўца, мінскага падпольшчыка Івана Кабушкіна, славутага беларускага кінарэжысёра Міхаіла Пташукі, паэта Валянціна Таўлая, чьё імя носіць гарадская бібліятэка. Дарэчы, шукаючы памятку даўніны, калі надарыцца вам патрапіць у Баранавічы, то не мінайце і гарадскую бібліятэку. Як і ў мясцовым музеі, тут вядзецца надзвычай вялікая работа краязнаўчага характару. Збіраецца літаратура па гісторыі горада і раёна, матэрыялы пра слаўтых ураджэнцаў края. Дарэчы, сярод іншых адметных кніг, звязаных з баранавіцкім краязнаўствам, ёсць тут і зборнік старых баранавіцкіх паштовак, выдадзены, між іншым, у саміх Баранавічах.

Баранавічы. Аўтапрабег Варшава – Масква. Стаянка. Пачатак XX ст.

© В поисках утраченного

Паштоўкі з калекцыі Уладзіміра Ліхадзедава

ПАДЗЕЯ

Дарогі — летапіс жыцця

Паводле прэзентацыі кнігі і фотавыставы архітэктара Армена Сардаравы «Шляхатварэнне. Гісторыя і культура беларускіх дарог»

Ніна Шпакоўская

Сцежкі, шляхі, гасцінцы... Для ўсіх іх знайшлася месца ў кнізе Армена Сардаравы «Шляхатварэнне. Гісторыя і культура беларускіх дарог», яна ўтрымлівае багата фактычнага матэрыялу, архіўных звестак і старадаўніх падарожных карт. Але аўтар бачыць не толькі дарогі, ён выразна паказвае лёсы людзей і краіны, распавядае пра асаблівасці геаграфічнага размяшчэння Беларусі. У свой час яе тэрыторыя была своеасаблівай прыступкай з Масквіі ў Еўропу і наадварот, таму па беларускай зямлі праносіліся карэты высокапастаўленых асоб, нярэдка і царскіх. Зразумела, што для такіх, як казалі б сёння, VIP-персон і дарогі стараліся падрыхтаваць адпаведным чынам. Напрыклад, як узгадвае ў кнізе Армен Сардаравы, калі ў 1606 годзе полька Марына Мнішак, каранаваная як расійская царыца, ехала з Варшавы ў Маскву праз Мінск, было

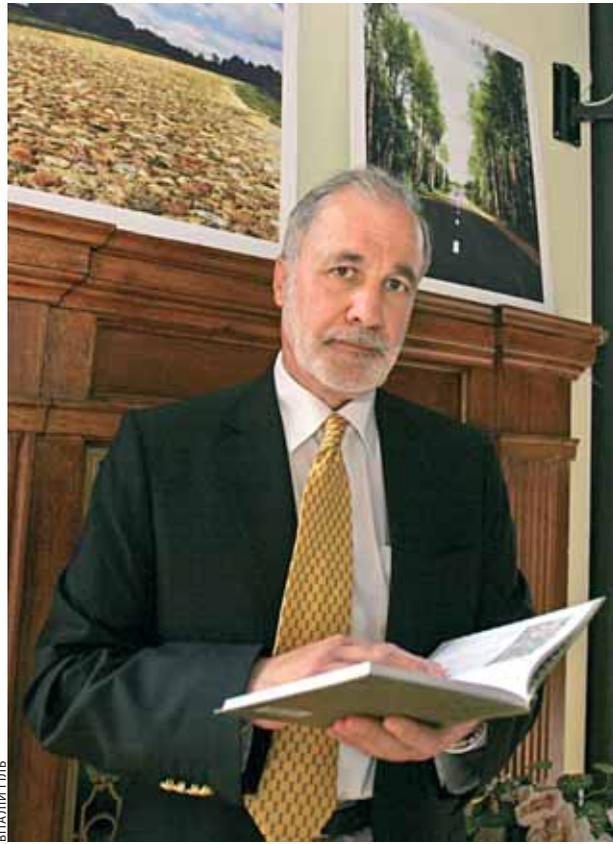
пабудавана «540 мастоў». А для Кацярыны II, якая ў 1780 годзе накіроўвалася з Пецярбурга ва Украіну, была ўзведзена пры ўездзе ў Полацк трыумфальная брама. Але не заўсёды дарогі спрыялі развіццю краіны. На жаль, вельмі часта па іх ішлі з агнём і мячом.

Лёс самога аўтара таксама звязаны з дарогай. Маці Армена Сяргеевіча нарадзілася недалёка ад Беларусі, на тэрыторыі, што ўваходзіла раней у склад Вялікага княства Літоўскага. Бацька родам з Нагорнага Карабаха. Сам Армен Сардаравы звязаны сваё жыццё з Беларуссю, якая стала для яго другой радзімай. Сёння ён доктар архітэктуры, прафесар, дэкан архітэктурнага факультэта Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта, аўтар многіх праектаў у дарожнай і чыгуначнай галіне. А кніга, што выйшла ў свет, ужо восьмая па ліку.

— Дарогі жыцця заводзілі мяне ў розныя краіны. Але мне нязменна падаба-

ецца ціхая прыгажосць Беларусі, якая ўсяляе ў душу асаблівае пачуццё. Гэта і смутак, і боль, і адначасова натхненне, — гаворыць аўтар. — Нездарма многія беларускія паэты зноў і зноў звярталіся да тэмы дарогі. Згодна з адной лацінскай прымаўкай, дарога — гэта жыццё. Жыццё чалавека, жыццё краіны і жыццё саміх дарог. Я лічу, што дарогі — гэта своеасаблівы матэрыяльны і духоўны летапіс нашай зямлі.

Вялікую ўвагу Армен Сяргеевіч надае значэнню дарог для развіцця культуры. Па беларускіх дарогах ехалі вясельныя караваны, на Каляды па іх ішлі калядаваць, на Вялікдзень — спяваць валачобныя песні. Дарогі сімвалічна ўвайшлі ў беларускі фальклор, у казкі, замовы і павер'і, бо выправіцца ў шлях для нашых продкаў было справай сур'эзнай, а часам нават небяспечнай. Магчыма, па гэтай прычыне з распаўсюджаннем хрысціянства беларусы сталі ставіць пры

Армену Сардараву блізка дарогі Беларусі

дарогах крыжы, якія і паказвалі на ўезд у сяло ці мястэчка, або на крыніцу, а яшчэ павінны былі стаць своеасаблівымі аб'ектамі для ўсіх, хто не дома.

У дзень прэзентацыі кнігі працавала і выстава фотаздымкаў «Шляхатварэнне». Аўтар з дапамогай фотаапарата паказаў знакавыя моманты з жыцця дарог, іх лёсы і смутак, іх мары і ўспаміны...

— Разумны чалавек спачатку будзе ўсё ў галаве, а таленавіты — у сэрцы, — разважаў на прэзентацыі пасол Арменіі ў Беларусі Алег Есяян. — Гэтая кніга і гэтая экспазіцыя нарадзіліся, як мне падаецца, у сэрцы. Але талент — гэта пяцьдзесят працэнтаў поспеху. Астатнія пяцьдзесят

— гэта тое грамадства, тое асяроддзе, якое дазваляе таленту праявіцца і расквіцца. І тут, у Мінску, я ўпэўніўся: сяброўства паміж народамі — гэта не пустыя словы. Гэта здабытак Беларусі.

Сам аўтар сціпла кажа пра сваю працу, што «фатограф — толькі люстэрка, якое паказвае прыгажосць». Але ў назве і выставы, і кнігі ёсць глыбокі сэнс. «Шляхатварэнне» — слова Сімяона Полацкага, якое азначае не толькі будаванне рэальнай дарогі, але і наладжванне чалавекам стасункаў з людзьмі, з Богам. На старонках кнігі шмат філасофскіх развагаў, шчырага захаплення беларускай прыродай і любові, якую аўтар нясе свайму чытачу.

ПРА ШТО СЛОВА
ГАВОРЫЦЬ

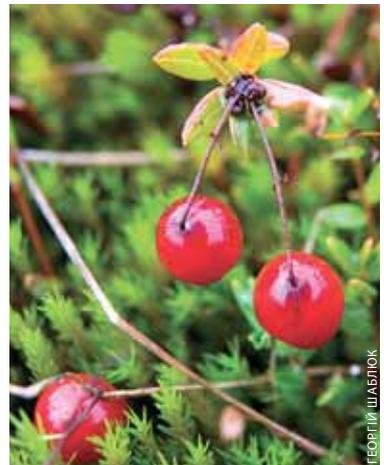
Журавіны, жураўліны...

Восень — пара багатая і шчодрая. Многія з нас — заўзятыя аматары ягад. Аднак не ўсе дакладна ведаюць беларускія найменні іх. Таму варта нагадаць некаторыя.

Звычайна ў пачатку восені збіраюць **буякі**. Руская назва гэтых ягад **голубіка**. Некаторыя спецыялісты тлумачаць слова **буякі** дзеясловам **буяць** са значэннем «буйна расці». Аднак хутчэй за ўсё трэба зыходзіць з беларускага дзеяслова **буяць** са значэннем «буяніць, шалець». Вядома, што ягады буякоў выклікаюць ап'яненне, боль галавы.

Гэтая расліна, дарэчы, мае шмат найменняў. У нас іх называюць **п'яніца**, **галавабол**, **дурніцы**. А яшчэ **бугаі**, **буйніцы**, што ад прыметніка **буйны**, значыць, **вялікі**. Такая назва была дадзена, відаць, для адрознення гэтай ягады ад падобных, але меншых па памеру чарніц.

Даспелі і **брусніцы**. Гэта найменне звязана з назоўнікам **брус** у значэнні «тачыльны камень», а яшчэ з адпаведным старажытным дзеясловам, што значыць «тачыць, гладзіць». Тлумачыцца такая паралель тым, што ягады брусніцы лёгка зрываць, збіра-

Вось такія яны, журавіны

юць іх — нібыта гладзяць. Аднак ёсць у беларускай мове і дзеяслоў **бруснець**, які мае значэнне «чырванець, загараць». Магчыма, назва ягады звязана з гэтым словам.

Увосень на маркотных, шэрых балотах на купінах з'яўляюцца чырвоныя пацеркі **журавін**. Называюць гэтыя ягады таксама **жураўліны**. І менавіта гэта найменне найбольш яскрава ўказвае на паходжанне. Тлумачыцца назва ягад тым, што на імшыстых балотах, дзе яны растуць, водзяцца журавы. І атрымліваецца, што журавіны — ягады журавоў.

Цікава, што ў некаторых славянскіх мовах слова **журавіна** абазначала таксама шчаўе. І гэта ўказвае на разуменне назвы ягады ў сувязі са смакам. У чэшскай мове **журавіна** — едкі матэрыял.

Падрыхтавала
Вераніка Бандаровіч

ЗАХАПЛЕННЕ

Імправізацыя на тэму шэдэўраў

У Мінску можна пабачыць гравюры па матывах прац Рафаэля Санці, якія знаходзяцца ў Ватыкане

Людміла Мінкевіч

Пабываць ў старажытным рымскім горадзе-дзяржаве, цэнтры найкаштоўнейшых скарбаў культуры і мастацтва, выпадае не кожнаму. Аднак Нацыянальны мастацкі музей Беларусі даў магчымасць многім пабачыць некаторыя з ватыканскіх шэдэўраў — лоджыі, стансы і жывапісныя карданы Рафаэля, у выкананні вядомых італьянскіх і французскіх гравёраў. Выстава «Жывапіс разца. Сюжэты і вобразы Рафаэля ў гравюры» аб'яднала як музейныя экспанаты, так і творы з прыватнай калекцыі.

У XVIII стагоддзі быў росквіт рэпрадукцыйнай графікі, тады і ўзнікла ідэя

Цікавае знаёмства з мастацтвам Рафаэля

перадаць знакамітыя працы Рафаэля мовай гравюры. Варта нагадаць, што гэта досыць складаны від графікі: малюнак утвараецца з адбітка рэльефнага рысунка, нанесенага на дошку. Так можна ўзнавіць жывапісны твор, які немагчыма ні набыць, ні захапіць з сабой, ні паднесці ў якасці каштоўнага падарунка.

Гравюры італьянцаў

Джавані Вальпата і Джавані Атавіяні да дробязяў паўтараюць жывапіснае ўбранне лоджыі Рафаэля, гэта фантастычнае спалучэнне дэкаратыўных і выяўленчых матываў: птушкі, анёлы, людзі, расліны, незвычайныя лініі і фігуры, што суцэльным дываном пакрывалі пілястры, люнеты, аконныя праёмы... Гравюры вялікія, некаторыя склеены з двух лістоў.

Кажуць, разьбіраю прыходзіла працаваць над такім творам, не разгінаючы спіны, каля года.

Стансы Рафаэля — чатыры невялікія пакоі ў палацы Ватыкана, распісаныя мастаком на заказ папы Юлія II у 1508–1517 гадах. Аднайменная серыя гравюр створана Джавані Вальпата ў сярэдзіне 1770-х — першай палове 1780-х гадоў. «PIO SEXTI PONT. MAX» — подпіс пад гравюрамі Вальпата, знак прысвячэння прац папе Пію VI. На гравюрах адлюстравана толькі частка роспісаў стансаў. Сярод іх такія шматсюжэтыя і эмацыійныя фрэскі як «Парнас», «Афінская школа», «Імша ў Бальсене», «Мудрасць, мера, сіла»... І адна з лепшых: «Пажар у Барго». Па легендзе,

калі ў 847 годзе бушаваў пажар у раёне Барго, недалёка ад папскага палаца, папа Леў VI спыніў яго, агарнуўшы натоўп знакам крыжа. Захапляе і майстэрства Рафаэля, і талент разьбіра. «Награвіраваць ліст з такой віртуознасцю, запалам, абдумваннем, выдатным веданнем матэрыялу падручна толькі выбраным», — захоплена каментуе працу Святлана Пракоп'ева, вядучы навуковы супрацоўнік музея.

На гравюрах майстра Нікаля Дарыны — кардонны-эскізы дыванаў з жыццёвымі эпізодамі апосталаў Пятра і Паўла, якія Рафаэль выканаў у 1515–1516 гадах. Дываны ўпрыгожвалі па святых сцены Сікстынскай капэлы.

Заснавальнік:
Рэдакцыя газеты «СБ»
Рэдактар
Віктар Харкоў

Адрас:
пр. Незалежнасці, 44,
Мінск, 220005
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 61

Тэлефон рэдакцыі:
+375 17 288—12—80;
факс: +375 17 288—12—80

Бюро па рэкламе:
Тэл. +375 17 290—60—11
E-mail:
golas_radzimy@tut.by

Газета надрукавана ў
Рэспубліканскім
унітарным прадпрыемстве
«Выдавецтва
«Беларускі Дом друку»

Аб'ём выдання:
1 друк. арк.
Тыраж: 2000
Заказ: 1095

Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх
друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы»,
могуць не супадаць.
© «Голас Радзімы», 2009